

Sənubər MUSTAFAYEVA
Baş müəllim
Səfirə Hacıyeva
Laboratoriya müdiri

DISSERTASIYALARIN TƏSVİRİ

Azərbaycan respublikasının müstəqillik əldə etdiyi bir dövrdə, bazar iqtisadiyyatı şəraitində, dünya bazarlarına çıxmaq, iqtisadiyyatı inkişaf etdirmək məqsədilə hər bir müstəqil dövlət ilk növbədə öz informasiya bazasının formalaşdırılmasına çalışır.

Bütün yeniliklər, ixtiralar öz əksini normativ-texniki sənədlərdə tapır. Buna görə də kitabxana fondlarının əsas tərkib hissəsini məhz informativ-texniki sənədlər təşkil edir. "Kitabxana fondunun tərkibinə kitab, curnal, qəzet, digər çap məhsulları, audivizual və texniki vasitələrlə oxunan materiallar, əlyazmalar və başqa informasiya daşıyıcıları daxildir"(3). Normativ-texniki sənədlər içərisində dərjə edilməyən sənəd növünə aid edilən dissertasiyaların xüsusi rolu vardır. Məhz dissertasiyalarda son tədqiqatlar, elmi nailiyyətlər əks etdirilir. Təsədüfi dehildir ki, kitabxana fondlarında dissertasiyaların toplanıb, mühafizə edilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası EA-nın elmi kitabxanasının fondunda 1750 nüsxə (1), M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət kitabxanasının fondunda 2538 nüsxə (4), Bakı Dövlət Universiteti elmi kitabxanasının fondunda 4533 nüsxə (2), dissertasiya saxlanılır.

Dissertasiya - müəllif tərəfindən mövzusu şəxsən seçilib hazırlanan, namizədlik və doktorluq elmi dərjəsini almaq üçün təqdim edilən elmi-tədqiqat işini özündə əks etdirən sənəddir.

Adətən, dissertasiya yazı makinasında və ya kompüterdə yazılmış formada təqdim edilir. Ayrı-ayrı hallarda dərjə edilmiş elmi tədqiqat işi və dissertasiya şəklində təqdim edilir.

Bibliografik təsvirin obyektini birjildli və yaxud çoxcildli dissertasiyalar təşkil edir. Dərjə edilmiş dissertasiyaların təsviri kitabların bibliografik təsviri qaydalarına əsaslanır.

Bircildli dissertasiyaların monoqrafik təsvirinin sahə və ünsürləri aşağıdakılardan ibarətdir (5).

Təsvirin başlığı

Sərlövvhə və məsul şəxslər haqqında məlumat sahəsi

Əsas sərlövvhə

: Sərlövvhəyə dair məlumatlar

/ Məsul şəxslər haqqında məlumatlar

Xüsusi (spesifik) məlumatlar sahəsi

Müdafinonun tarixi

; Təsdiq edilmə tarixi

; Dövlət qeydiyyat nömrəsi

Buraxılış məlumatlar sahəsi

Dissertasiyanın yazıldığı yer

, Dissertasiyanın yazılma tarixi

Miqdar xarakteristikası sahəsi

Həcm

: İllüstrasiyalar

; Ölçü

+ Qoşma materiallar

Qeyd sahəsi

Bircildli dissertasiyanın monoqrafik təsvirinin sxemi

Təsvirin başlığı

Əsas sərlövvhə: Sərlövvhəyə dair məlumatlar / Məsul şəxslər haqqında məlumatlar.- Müdafinonun tarixi; Təsdiq edilmə tarixi; Dövlət qeydiyyat nömrəsi.- Dissertasiyanın yazıldığı yer, Dissertasiyanın yazılma tarixi.- Həcm: İllüstrasiyalar; Ölçü+ Qoşma materiallar.- Qeyd.

Bibliografik təsvir bir qayda olaraq sənədin mətninin dilində tərtib olunur.

Bibliografik təsvir üçün əsas mənbə dissertasiyanın özü və onun ünsürləri hesab edilir ki, onlardan aşağıdakı qaydada istifadə olunur.

Titul vərəqi

Cild

Mətn (o cümlədən ön söz, giriş və s.)

Yerdə qalan məlumatları daha dəqiqləşdirmək məqsədilə dissertasiyanın qeydiyyat kartoçkasından, avtoreferatdan, AAK-nın (Ali Attestasiya Komissiyası) protokollarının surətlərindən və digər mənbələrdən əldə etmək olar.

Digər mənbələrdən əldə edilmiş məlumatlar kvadrat mötərizə içərisində göstərilir.

Dissertasiya müəllifin fəsiləsinə əsasən təsviri başlığı üzrə, ya da sərəlvhə üzrə təsvir edilir.

Kitabxana kataloqlarında bibliografik yazının təsvirin başlığı üzrə tərtib edilməsi məcburidir. Digər informasiya nəşrlərində təsvirin başlığının tərtib edilməsi məcburi deyildir.

Bibliografik təsvirin başlığında müəllifin soyadı, adı və atasının adı tam şəkildə yazılır, yaxud da soyadı və inisialları göstərilir.

Xələfov Abuzər Alı oğlu

Kazımov R.Ə.

İsmayılov X.İ.

1.Sərəlvhə və məsul şəxslər haqqında məlumat sahəsi.

Sərəlvhə və məsul şəxslər haqqında məlumat sahəsində dissertasiyanın digər sənədlərdən fərqləndirən məlumatlar verilir. Bunlara sənədin adı, növü haqqında məlumatlar, həmçinin də dissertasiya müəllifinin fəsiləsinə haqqında məlumatlar daxildir.

Bibliografik məlumatlar üçün titul vərəqi əsas mənbə hesab edilir.

Əsas sərəlvhə təsvirin ünsürü olaraq titul vərəqində verilmiş dissertasiyanın adını özündə əks etdirir. Dissertasiyanın sərəlvhəsini aid edilən tarixlər sərəlvhədən sonra aşağıdakı qaydv üzrə göstərilir:

a) əgər tarixlər mötərizə içərisində verilsə, onda onlar vergül işarəsi tətbiq edilmədən sərəlvhədən sonra göstərilir;

Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (1933-1958)

b) əgər tarixlər titul vərəqində mötərizə içərisində göstərilməyibsə, onda bibliografik təsvirdə dissertasiyanın sərəlvhəsindən sonra vergül işarəsi tətbiq edilir,

Azərbaycanın iqtisadi və sosial inkişafı, 70-80-ci illər

Sərəlvhəyə dair məlumatlarda sərəlvhəni aydınlaşdıran, izah edən məlumatlar verilir. Bunlar aşağıdakılardan ibarətdir:

a) sərəlvhəni aydınlaşdıran, izah edən məlumatlar;
Azərbaycan neft sənayesi elmi-texniki kitabxanaları: tarixi müasir vəziyyəti, inkişaf perspektivləri.

XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın mədəniyyət xadimlərinin estetik görüşləri: Estetik ənənələrin inkişafı

b) elmi işin dissertasiya kimi təqdim edilməsi haqqında, dissertasiyanın hansı elmi dərəcəni almaq üçün təqdim edilməsi haqqında məlumatlar;

Tarix elm.namiz. ... dis.

Tarix elm.d-ru ... dis.

Sənədsünəliq elm.namiz. ... dis.

c) elmi işin ixtisar nomenklaturasının şifrəsi haqqında məlumat

05.25.03

17.00.01

07.01.02

Məsul şəxslər haqqında məlumatda dissertasiya müəllifinin fəsiləsinə göstərilir. Bu üsul bibliografik təsvirin dissertasiyanın sərəlvhəsi üzrə tərtib edildikdə tətbiq edilir.

2.Xüsusi (spesifik) məlumatlar sahəsi. Bu sahədə dissertasiya işinin müdafiə edilməsi və təsdiq edilməsi tarixləri haqqında, həmçinin də dissertasiyanın qeydiyyat nömrəsi haqqında məlumat verilir.

Müdafiə ed. 20.IX.98; Təsdiq ed.15.II.99.

Dövlət qeydiyyat nömrəsi dissertasiyanın uçot kartoçkasında göstəriləndiyi qaydada bibliografik təsvirdə öz əksini tapır.

Müdafiə ed.12.X.87; Təsdiq ed.17.III.88;

038400012 .

3.Buraxılış məlumat sahəsi. Bu sahədə dissertasiyanın nə vaxt və harada yazılması haqqında məlumat verilir. Sahə daxilində ünsürlər təsvirin ümumi qaydalarına əsasən əks etdirilir.

B.,1989.

B.,1999.

4.Miqdar xarakteristikası sahəsi. Bu sahədə bibliografik ünsürlər təsvirin ümumi qaydalarına əsasən yerləşdirilir.

214 s.

145, [28] s.

IY,140, XVII s.

Əgər dissertasiyanın ölçüsü standart ölçüdən fərqlənsə, onda dissertasiyanın hündürlüyü də göstərilə bilər.

187 s.: il.,33 sm.

5.Qeyd sahəsi. Bu sahədə dissertasiyaya əlavə olaraq qoşma sənədin sərlövhəsi haqqında dissertasiyanın mətnin dili haqqında, dissertasiyanın yazılmasında istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı haqqında və s. haqqında məlumat verilə bilər.

Mətn azərb.dil.

Mətn ing. Dil.

Biblioqr.:s.117-138.

Biblioqr.: 15 s.

ƏDƏBİYYAT

1.Azərbaycan Respublikası EA-nın Mərkəzi elmi kitabxanasının 2000-ci il hesabatı.

2.Bakı Dövlət Universiteti elmi kitabxanasının 2000-ci il hesabatı.

3.Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu //Azərbaycan.- 1999.- 14 mart.

4.M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət kitabxanasının 2000-ci il hesabatı.

5.Правила составления библиографического описания: 4.4. Нормативно-технические и технические документы, неопубликованные документы. -М.,1989.-С.152.

Мустафаева С.

Гаджиева С.

Описание диссертаций

Резюме

Статья освещает вопросы библиографического описания диссертаций, в статье вкратце изложены роль и значение диссертации, а также рассмотрены основные положения библиографического описания представления областей и элементов библиографического описания диссертационных работ.